

24.

IOAN BOTA

Din Maria s-o născut
Hristos nouă, pă pământ,
Lui Iuda i-o fost urât.
Iuda, iubitor de bani,
L-o vândut l-a săi dușmani,
Cu trizăci și doi de bani.
Când banii în mână i-o pus,
Luatu-l-o și l-o dus
Pă dealu Golgotii-n sus.
Acolo dac-o ajuns,
Pă cruce de brad l-o pus,
Cu sulița l-o străpuns,
Mult sânje și apă-o curs.
Luna s-o-mbrăcat în sânje,
Stelele-o-nceput a plânje.
Găzdoaie, cu două căs',
Ieși afară și ne vez'
Că suntem vo douăzăci
Și suntem vo două fete
Și ni-i da măieran verde.
Și suntem vo doi feciori
Și ni-i da vo două flori.

De la Godja Gheorghe, 82
Văleni, 2003

25.

Noi îmblăm și colindăm
Pă la curț' de boieri mari,
Da boierii nu-s acasă
C-au plecat la vânătoare,
Să vâneze căprioare.
Ei umblară, cât umblară
Și nimic nu câștigară,
Num-on pui de căprioară.
'Tinsă pușca să-l împuște.
-Ho, ho, ho, nu mă-mpușca-

Colindatul în Copalnic-Mănăștur

Colindatul este indisolubil legat de sărbătorile de iarnă, de sărbătorirea Crăciunului și a Anului Nou. Disocierea colindei de perioada sărbătorilor de iarnă este imposibilă. Cântarea colindelor este permisă numai pentru și în cinstea acestor sărbători, cântarea lor peste an ar fi atras ponoase în aceeași măsură ca în cazul în care s-ar fi cântat sau jucat în timpul posturilor, conform tradiției exprimate prin următoarele versuri: "Cine joacă-n postu mare, / Joace-i dracu pă st'inare" sau "Cine joacă-n postu mic, / Joace-i dracu pă buric"¹

Această credință s-a mai păstrat încă și la Copalnic-Mănăștur, ca pretutindenii în țară, iar în posturi nu se mai organizează jocuri, baluri, petreceri și nici nu se "horește". Începutul postului Crăciunului marchează începutul unor pregătiri în vederea sărbătoririi "marelui praznic". Chiar din prima duminică a postului, copiii se adună în grupuri de 3-5-7 și se înțeleg cum o să umble, "a corinda", apoi, duminică de duminică, merg pe rând, la fiecare și învață colinzi sub îndrumarea fraților mai mari, a părinților sau a bunicilor. Termenul consacrat este cel de "corindă". Dacă în unele zone ale țării grupul de colindători este denumit "ceată"², aici la Copalnic-Mănăștur este denumit "corindători" sau "rând de corindători", denumire ce se întâlnește și în zona Codrului³. Prin "rând de corindători" se mai indică și frecvența colindătorilor de la o casă la alta, respectiv câte rânduri de corindători a avut cutare sau cutare gospodar din sat. Este semnificativ faptul că întregul sat colindă: copiii, feciorii și fetele, însurații, bătrânii și țiganii.

Conlindatul este început, întotdeauna, de copiii mici,

¹ Performer Mihailca Gheorghe, 85 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

² Monica Brătulescu, *Colinda românească*, Ed. Minerva, București, 1981, p. 21.

³ Dumitru Pop, *Folclor din zona Codrului*, Baia Mare, 1978, p. 51.

de 4-5 ani, care sunt însoțiți de regulă de unul din părinți și se desfășoară pe la vecini. Ei încep să colinde pe înserat și până pe la orele 20-21. Cu ani în urmă, “pruncii” mergeau la colindat după ce se însera, “când zarea focului din vatră se observa pe peretele opus locului unde se găsea cuptorul”⁴. Colindele copiilor mici sunt scurte și de natură religioasă, ca de exemplu: „Pă sub poalele pomilor / Pasc oile domnilor. / Gré ierniță le-o picat, / Oile tăte-o zbierat. / Dumnezeu le-o auzât, / Jos la ele-o coborât, / Pe-o scară mândră de ceară / Culegându-și flori de vară.”

A fost și mai este vie credința că, dacă vin mai întâi băieții la colindat, atunci în casă o să fie noroc și bogăție tot anul, deoarece “fetele aduc numai sărăcie la casa omului”⁵. Aceste rânduri de corindători sunt alcătuite din băieți, din băieți și fete sau numai din fete. Pe lângă faptul că toate colindele ce se colindă de către această categorie de copii sunt scurte, abia începute, ele sunt întrerupte de invitația gazdei de a intra în casă. Copiii de vârsta respectiva umblă în dimineața zilei de Crăciun “a ptez”, dacă nu au umblat a colinda seara. De data aceasta nu mai colindă, ci spun “Bună dimineața lui Crăciun!”, iar după ce primesc darurile (mere, nuci, colaci, bani) rostesc urări de tipul: “Câți cărbuni în vatră/ Atâtea pețitori la fată” (acolo unde sunt fete), “Câte pteți pă râu/ Atâtea stoguri de grâu!” sau pur și simplu adresează urarea “Sărbători fericite”⁶. Mai demult umblau “a ptez” copiii săraci și în cazul în care au fost să colinde în seara de Crăciun. Fetele nu umblau ”a ptez”.

Umblatul “a ptez” se aseamănă foarte mult cu umblatul “a cucța”, atestat în zona Codrului⁷, dar diferă de obiceiul “pițărăilor” din Banat, Oltenia și sudul Transilvaniei, unde obiceiul se practică în seara de 23 spre 24 Decembrie sau în dimineața de 24 Decembrie (Ajunul Crăciunului). În timp ce “ptezarii” umblă pe la casele din sat fără a colinda sau recita, “pițărăii” recită texte “reduse ca întindere și cu un pronunțat caracter formulistic”. Formulele pițărăilor prezintă analogii izbitoare cu urările practicate de romani cu prilejul Calende-

re,
Io-s Ionu Sântionu,
Nănașu' lui Dumnezău.
Mama mè m-o blăstămat
Să fiu fiară-n codrioară,
Nouă ai și nouă luni
Și p-atâtea săptămâni.
Dac-acele le-oi plini,
Jos, la sat, oi coborî,
Beserici deschide-mi-oi,
Slujbe mândre face-mi-oi,
Slujbe mândre și itroase
Pă la sărbători frumoase.

De la Godja Gheorghe, 82
Văleni, 2003

26.

On soldat, când o plecat,
Dorule,
La nevastă i-o lăsat,
Șapte ai să numere
Și apoi să să mărite.
Șapte ai o numărat
Și-apoi ea s-o măritat.
Socru-său, de supărat,
Furca, grebla o luat
Ș-o pornit p-on rât uscat
S-o-ntâlnit cu on soldat:
Moșule, te-aș întreba
Ce nuntă-i în sat, la voi,
De s-aud atâtea hori?
-E tocmai la casa mea,
Mi să mărită nora.
-Moșule, dacă-i așa,
Hai du-mă la casa ta.
Când în casă ii o-ntrat
Tăț' nuntașii i-o-nchinat.
I-o-nchinat și mireasa.
-Aista pahar l-oi bé,

⁴ Performer Pop Vasile, 68 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

⁵ Performer Cheșei Alexandru (diacu), 59 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

⁶ Performer Bob Catita (a diacului), 66 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

⁷ Dumitru Pop, *Op.cit.*, p. 50.

Că-i de la nevasta mé.

De la Godja Gheorghe, 82
Văleni, 2003

27.

Colo-n jos, la răsărit,
Este-on pom mândru-nflorit.
Pă din sus mere făcè,
Pă din jos le culejè.
Două fete feciorele,
Tăt mere, Maica, la ele.
-Voi, măi fete feciorele,
Cât aț' umblat, pă pământ,
N-aț' văzut pă Fiu Sfânt,
Oareunde, pă pământ?
-Ba noi , poate, l-am văzut,
Bine nu l-am cunoscut.
-Bine l-aț' putut cunoaște,
Că pă fața Fiului
Scrisă-i raza soarelui.
Mai în jos, pă umerele,
Scrisă-i luna și tri stele.
Mai în jos, pă pumnușori,
Scrisă-s patru sărbători:
Crăciunu' și Paștile,
Anu' nou, Rusalile.

De la Bendre Ana, 41
Lăpuș, 1981

lor lui Ianuarie.⁸

Copiii de vârstă mai mare (7-8 ani; 9-10 ani) colindă uneori casă de casă, începând de seara (de când se înnopta) și până către miezul nopții și chiar, mai rar, până spre dimineață. Se constituie în “rânduri de corindători” după criteriul vecinătății, al înrudirii, sau cu ani în urmă al categoriei sociale din care făceau parte părinții.⁹

Repertoriul lor este mai bogat, dar în majoritatea cazurilor colindă colinde de inspirație biblică. În cadrul acestei categorii de colindători obiceiul se desfășoară în totalitate, cu întreg ritualul convenit, îndătinat. Mai întâi, unul dintre colindători întreabă la fereastră la fereastră: “Slobodu-i a corinda?” urmează interpretarea colindei la unison, la fereastră, pentru ca apoi unul dintre colindători să spună: “Dumitale gazdă!”. Gazda răspunde “S-aveți noroc!”, “Să creșteți mari!”, apoi adresează formula de invitare (“Haideți în casă”). La intrarea în casă, colindătorii (toate rândurile de colindători, indiferent de vârstă, sex, categorie) salută: “Bună seara lui Crăciun!” sau “Seara bun-a lui Crăciun!” sau la cei mai apropiați (rude, vecini, prieteni) “Să trăiești, ciocoi bătrân!”. În casă nu se mai colindă.

Gazda plătește colinda, după care colindătorii pleacă spunând “Sărbători fericite!” sau adresează urături de forma celor amintite anterior, sau de tipul:

“Câte paie pă casă/ Atâtea băncute pă masa!”; “Câte aștii la tăitor/ Atâta foi după cuptor!” (unde nu sunt copii). Se impune să facem câteva precizări, conform relatărilor informatorilor, asupra colindatului acestei categorii de copii. Nu este ales sau numit nici un “conducător” al grupului, dar cel “mai mare” (mai în vârstă) sau cel “mai răsărit” conduce grupul “după porunca dată de părinți”. După cum am afirmat anterior, copiii colindau “de-a rându”, numai în cazuri foarte rare colindau preferențial, atunci când părinții “îi opreau” de a colinda la cutare sau la cutare casă (situație extremă), căci era respectat principiul “praznicu îi praznic și trebe cinstit”.¹² Se respecta praznicul prin respectarea gazdelor și invers respectând și cinstind gazdele, prin colindat, se cinstea sărbătoarea. Iată încă o dată se adeverește puterea de netăgăduit a tradiției, a lucrului îndătinat. Colindatul începe fie la casa

⁸ Monica Bătulescu, *Op. cit.*, p. 14.

⁹ Performer Pop Ion (a Luchii), 77 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

unuia dintre membrii grupului de colindători (unde se adunau), fie din partea cea mai îndepărtată a satului pentru a se termina, obligatoriu, la unul dintre membrii grupului, de regulă cel mai mic sau la fată, dacă din grup făceau parte și fete. Indiferent dacă se colindă “de-a rându” sau “pă sărite”, frunțașii satului și, în special, învățătorul, popa, primarul, doctorul și ceilalți intelectuali “nu erau și nu sunt ocoliți”. Colinda era plătită mai de mult cu câte un colac de grâu, nuci și mere (mere se dădeau mai rar) că “nu pre aveau oamenii poame mai de mult”¹⁰. Colindătorii purtau “straiță” și uneori “bote de alun împistrite”. Alte însemne nu purtau.

Astăzi, se dau colindătorilor numai bani și aceasta din mai multe motive: “corindătorii nu mai poartă straiță că nu le-o făcut mamele ori li-i rușine să umble cu straiță” iar pe de altă parte “femeile nu mai au la îndemână fărina, ca demult, să facă colaci”¹¹.

Nu s-a atestat și nu se atestă în Copalnic-Mănăstur și nici în satele vecine, cu excepția celor două Preluci, “mulțumitura” la sfârșitul colindei, frecvent întâlnită în zona Lăpușului, în zona Codrului^{12,13}. Cel mai interesant ca desfășurare rămâne colindatul feciorilor și al fetelor. Ei încep să colinde cam pe la orele 23. Colindatul se desfășura noaptea, ca de altfel, în toate zonele țării. “Colindatul propriu-ziu cu întreaga sa desfășurare ceremonială are loc în majoritatea satelor ardene, remarcă Monica Brătulescu, colindele cântându-se cu predilecție noaptea. Practica nocturnă a obiceiurilor are desigur o veche tradiție”¹⁴. O confirmă faptul că textul colindelor abundă în interpelări în care gazdele sunt trezite din somn: “Sculați, sculați boieri mari/ Căci vă vin colindători”. În funcție de mărimea satului, de așezarea lui și de obiceiul păstrat, se constituiau două sau trei “rânduri de corindători”, după criteriul teritorial sau al vârstei. După criteriul teritorial s-a remarcat, după cele relatate de informatori, că “și cei de

Pețitorii, inelul și cununa

28.

Pân grădina ce cu flori,
Florile dalbe, de măr.
 Albe, verzi și gălbinele,
 Pântre ele-s cărăgele,
 Da, acolo, cine șede?
 Șede fiica gazdii.
 Împletește-o cununioară,
 Cuniunioara o gătară,
 La fântână și-alergară.
 Fântâna fu-ncujurată,
 De voinici, di cei mai mici,
 De husari, di cei mai mari.
 Cel mai mare să țâpară,
 Măr din sân îi apucară,
 Ie, de greu, îl blăstămară:
 -Putrezu-u-ai tu, din greu,
 Ca măru' din sânu' meu.
 Cel, din mijloc, să țâpară,
 Inelașu-l apucară,
 Ie, de greu, îl blăstămară:
 -Rujina-u-ai, rujina,
 Ca fieru', ca inelu' .
 Cel mai mic, da, să țâpară,
 Cununa-i apucară,
 Ie, din greu, îl blăstămară:
 -Cununa-te-ai, cununa,
 Cu dânsa, cu doamnă-sa,
 Să-ț' fie de cununie,
 La parinț', de vasalie.

De la Dumuță Letiția, 60,
 Ciuta, 1984

¹⁰ Performer Bobb Maria, 79 ani, Copalnic-Mănăstur, 1983.

¹¹ Performer Bobb Maria, 79 ani, Copalnic-Mănăstur, 1983.

¹² Dumitru Pop, *Op. cit.*, p. 50.

¹³ Pamfil Bilțiu, *Contribuții la studierea obiceiurilor tradiționale de iarnă din zona Codru* în “Tradiții Maramureșene” vol. II, Baia Mare, Centrul Județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masa, 1979, p. 117.

¹⁴ Monica Bătulescu, *Op. cit.*, p. 27.

Merele căpătate de la soare

29.

Pomu-i rămurat,
De poame-ncărcat.
Soarile luciară,
Poame să coceară.
Vântu-și clătinară,
Poamele picară.
Boieri s-adunară,
Poame-și culejară,
Pân mânuri, pân sânuri.
Luna-n drum, le-o stat
Și-așe i-o-ntrebat:
-Di undi le-aduceț’?
-Di la Sfântu Soare,
Cu mare rugare.

De la Căprar Ileană, 79
Someș-Uileac, 1985

Plugarul și cununa fetii

30.

Pă dealu’, cu stânenii,
Doru’ m-o d-ajuns,
Mândru-și d-ară plugarii,
Lumea mè, tăt a mè,
Da nu-și ară ca unù,
Ca unù, ca Onuțù,
Că, c-o mână, opt boi mână
Și-nt-o mână flori culeje.
Nu culeje, de le-aleje,

păstă râu merjeu și umblau cu cei de su-deal”¹⁵, partea satului care a cunoscut și cunoaște cea mai intensă viață culturală, spirituală.

Constituirea “rândurilor de corindători” s-a făcut în mare măsură după criteriul vârstei. “Feciorii care n-au făcut armata, cu fete de seama lor, formau alt rând de corindători, iar cei cu armata făcută, cu fete de seama lor, formau alt rând de corindători”.¹⁷ Ceata de colindători poartă diferite denumiri, unele punând în lumină tocmai anumite trăsături distinctive în organizarea ei. Cea mai răspândită e “ceata de colindători” sau, mai simplu, “colindători” arătând că grupul urează prin colinde cântate, alături de “ceata de feciori”, aceasta mai frecventă mai ales în Transilvania¹⁶.

Pe întreaga durată a postului se învățau “corinzi”. Feciorii mergeau pe la șezători și acolo se colinda toată seara, uneori până către orele 23, în pauze se spuneau glume, ghicitori, întâmplări. “Duminica, prima din post, după ieșirea de la biserică, fetele și feciorii se înțelegeau unde se vor întâlni la șezătoare și care unde participă, deoarece în sat se făceau și câte două șezători”¹⁷.

Nu s-a ales nici un “conducător” pentru a organiza și conduce colindătorii, așa cum se atestă în alte zone ale țării, dar cei care făceau parte din grup “recunoșteau” pe cel care știa mai multe colinzi și mai bine colinda, pe cel mai în “etate” sau pe cel care era “din neam mai mare” sau “mai răsărit” pentru a le coordona activitatea de pregătire și întâlnirile.¹⁸

În seara de Crăciun, feciorii se adunau la “casa vergeului” și acolo se împărțeau pentru a merge la colindat, împărțirea se făcea după criteriul vârstei; feciorii cu armata făcută alcătuiau o ceată, iar cei fără armata făcută, altă ceată.

Feciorii colindă la casele fetelor, la fereastră, fără a-și cere permisiunea de a colinda, intrând direct în repertoriu. Uneori întrebau: “Slobodu-i a colinda?”, la care gazda răspundea pe un ton glumeț “Slobodu-i, n-am ce vă da!”. Se

¹⁵ Performer Micle Gheorghe (a Ilenii), 79 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

¹⁶ Ovidiu Bîrlea, *Folclorul românesc*, I, Ed. Minerva, București, 1981, pag. 284.

¹⁷ Performer Tureanu Hermina, 51 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

¹⁸ Performer Mihalca Gheorghe, 85 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

colindă și în casă 1-3 colinde, între timp sunt ospătați cu bunătați care sunt așezate de cu seara pe masă. Repertoriul este variat, în funcție de poziția socială a celui colindat, de vârstă, de ocupație, etc. Interpretarea este în general la unison, mai rar pe două voci și foarte rar a avut loc o interpretare antifonică. Fetele sunt luate cu feciorii în grup la colindă “de la unul la altul” până dimineața în zori, nefiind ocoliți nici fruntașii satului. Lipsește cu desăvârșire “mulțămitura” din obiceiul colindatului feciorilor și al fetelor, dar în schimb, la ieșirea din casă, feciorii urează gazdelor “vrute” și “nevrute”, ca de exemplu: “Câte paie pă coteț/ Atâți păduchi s-aveți”; “Câte pene pe cocoș/ Atâța prunci buruhoși.”

Se colindă în general colinzi laice, de rit agrar: “Când sorele răsare”; “Marișcă de la pădure”; “Păcurariul oilor”; “Pă valea Hodrîncii”; “O, ce veste minunată” în funcție de cine era beneficiarul mesajului transmis.

Pe drum, de la o casă la alta, feciorii cântau diferite cântece, dar care aveau un ritm și o tonalitate asemănătoare colindelor, semnificative pentru atmosfera de sărbătoare a Crăciunului. De fapt această îmbinare a colindelor cu “horile” subliniază încă o dată caracterul de petrecere, de veselie al sărbătorii (“Astăzi vesel tot poporul/ S-a născut Mântuitorul”).¹⁹

Colindătorii, atât feciorii cât și fetele erau îmbrăcați de sărbătoare, bineînțeles în portul local: feciorii purtau cioraci, cămașă albă din pânză de bumbac și doloman, iar pe cap căciulă; fetele purtau poale, zădie în brâu, spăcel cusut cu motive florale, doloman, iar pe cap un batic înflorat, în general pe un fond negru; încălțăminte erau opincile și, după al doilea război mondial, bocancii pentru feciori și “păpucii” pentru fete. Colindătorii nu purtau însemne deosebite, spre deosebire de cetele de feciori “din ținutul Sibiu, Făgăraș, care poartă costumul de sărbătoare, având la căciulă sau pălării iederă, sau altfel de pană confecționată anume de fete. În partea de răsărit a Munților Apuseni, colindătorii adaugă la pălării sau căciuli așa-numitele “colinde”, un mănunchi de fâșii albe din salcie sau alun înghețat, așchiate cu cuțitoaia, în forma unor panglici încârlionțate”.²⁰

Spre deosebire de sudul Ardealului, unde cetele

Da le face cununiță,
Să le deie de credință,
Pă la fete fecioriță.
Da-o vinit o veste-n sat,
Că zac fetile, pă pat.
Da nu zace ca uná,
Ca una, ca Marișcă,
Că o-ntorc cu staghila,
O adapă cu lingura.

De la Morar Maria, 61
Someș-Uileac, 1985

Pasăre bătrână

31.

În vârvuțu' nucului,
Cântă-și puiu' cucului.
Mai în jos, mai la truptină,
Cântă-o pasăre bătrână.
-Puiț', puișorii mei,
Când eraț' voi mititei,
Am umblat pă arătură,
V-am cătat sămânătură
Și v-am dat, la tăț', în gură
Și v-am dat, la tăț', pă rând,
Voi de mine n-aveț' gând.
Penele s-o boncoșit,
Capu' mi s-o bătrânit,
Amu-s gata de murit,
Numa popa n-o vinit
Și diacu n-o sosât.

De la Morar Maria, 61
Someș-Uileac, 1985

¹⁹ Performer Tureanu Ioan, 55 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

²⁰ Ovidiu Bîrlea, *Op.cit.*, p. 287.

Mulțămitură la colindă

32.

Încât îs de sălecuț
 Și păru', pă cap, mi-i albuț
 Și cămeșa mi-i cam proastă,
 C-așe am zâs s-o curuiască,
 Să fiu subțâre la pulpe,
 Să pot fuji după hulpe.
 Mult am fujiț ș-am alergat
 Și nimic n-am câștigat,
 Numa carne de vânat.
 De nu credeț', hai videț',
 Da și carne de purcel,
 S-avem toț' parte de el.
 Mie nu-m trebe lapte dulce.
 De lapte dulce, nu mă poci
 duce.
 De lapte acru mă doare
 capu'.
 Mie-m' trebe nuci și mere,
 De alea nu mi-i rușine a
 cere.
 Și c-on struț de busuioc,
 Doamne, dă-i gazdii noroc
 Și c-on struț de mnintă
 creață,
 Doamne, dă-i gazdii viață.

De la Sidău Ionică, 12
 Ciuta, 1984

colindă spre revărsat o colindă anume “a zorilor” (“zăuritul”), cu grija de a fi în concordanță cu ivirea zorilor²¹. În Copalnic-Mănăstur nu se atestă asemenea tipuri de colinzi, doar că predomină veselie și colindele laice cu iz de glumă, hazlii chiar: “Păcurarul oilor”, “M-o mânat mama la capre”. Așa cum am arătat mai înainte, obiceiul colindatului antrenează întregul sat, inclusiv însurații și chiar bătrânii. Colindatul însuraților începe după miezul nopții și durează până spre dimineață. Bărbații și femeile merg împreună la colindat pe la rude, vecini și prieteni; este în mare măsură un colindat preferențial. Rândurile de colindători însurați se constituiau și încă se mai constituie ad-hoc, numai în foarte rare cazuri, bărbații se înțelegeau asupra colindatului.

Colindatul are loc la fereastră și apoi în casă, dar repertoriul acestor colindători este în mare măsură alcătuit din colinde de inspirație biblică (colinde care se colindă la fereastră) și numai în casă se colindă colinde laice. Desfășurarea colindatului are un caracter sobru, festiv, cu întregul ceremonial adecvat sărbătorii Crăciunului, dar lipsesc cântecele, strigăturile în timpul deplasării de la o casă la alta. Bătrânii colindă în aria vecinătății și în special, numai bărbații, în foarte rare cazuri merg și bătrânele la colindat. Colindă numai colinde de inspirație biblică: “Ce vedere minunată”; “Coborât-o, coborât Domnul Sfânt p-acest Pământ”;

Gazda răsplătește colindătorii pentru colindă, cât, mai ales pentru “cinstea” de a-l fi colindat. Pe masă se află “horincă”, prăjituri, cu care colindătorii sunt ospătați. În rare cazuri, la prieteni, la rude, colindătorii sunt serviți cu mâncare: cârnați și costițe fripte, sarmale. Cu ani în urmă, colindătorii erau așteptați cu masa pregătită într-un mod cu totul aparte, obiceiul încadrându-se în complexul de rituri practicate la români cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Pe masă era așezată o față de masă cu “cipcă” sau cu “ciur”, dovadă a măiestriei, a iscusinței gazdei, iar peste aceasta erau așezați “țâpoi” (într-unul fiind împlântată verdeață) și o “oiagă cu horincă”^{22, 23}, bunătăți cu care se ospătau colindătorii. La plecare li se dădeau colaci. Iată cum se îmbină deja două rituri fundamentale, mereu prezentate în folclorul nostru, chiar și

²¹ *Ibid.*, p. 294.

²² Performer Mihalca Ana, 73 ani, Copalnic-Mănăstur, 1983.

²³ Performer Neagota Aurica, 58 ani, Copalnic-Mănăstur, 1983.

în obiceiurile de peste an: ritul vegetal cu cel al pâinii. Elementele vegetale folosite sunt o marcă a ritualului și al magiei vechi, ele intrând și în componența struțurilor feciorilor în zilele de sărbătoare și chiar “a struțurilor colindătorilor din ceata feciorilor, fiind semne distinctive purtate pe alocuri și la nuntă”²⁴, o notă în plus pentru atestarea caracterului unitar al obiceiurilor de peste an. Colacul fiind darul nelipsit în cadrul obiceiului de colindat, în toate zonele țării, are o semnificație străveche de “dar obținut din întâia recoltă a anului încheiat, așa cum e atestat și în colindatul copiilor”.²⁵ Nu s-au atestat colinda sau orația “colacului” așa cum se întâlnește în alte zone ale țării, nici obiceiul tăierii “începerii colacului” de către feciori, așa cum se practică în zona Codrului.²⁶ Colindatul colacului la fete, semnalat doar în câteva sate din Transilvania, a constituit în Muntenia o practică răspândită. Obiceiul s-a practicat în Ialomița, în Țara Lotrului, în Brăila, în Ilfov și în Dobrogea.²⁷ Așa cum am arătat mai înainte, aici, la Copalnic-Mănăstur, tot satul colindă, dar nu se atestă, conform relatărilor performerilor umblatul la colindat numai al fetelor sau numai al nevestelor, obicei întâlnit în Muscel, unde colindatul feminin are un caracter organizatoric marcat, iar cetele de fete și neveste își asumă rolul de agenți principali ai obiceiului.

Colindatul țiganilor se încadrează în linii mari obiceiului prezentat anterior, dar înainte de a începe colindatul, cer permisiunea gazdei prin întrebarea: “veseli-ti-i gazdă?”, răspunsul gazdei fiind afirmativ: “Veseli!”, începe colinda la fereastră și uneori se continuă la ușă pentru a se termina în casă. Interpretarea este întotdeauna antifonică, ceea ce explică și faptul că românii slobozeau țiganii să colinde, aceștia având un repertoriu bogat, în general de inspirație biblică, iar colindele greu de interpretat. Reprezentative erau în acest sens rîndurile de colindători ale lui Todoru’ Brumii; Valeriu Herminii; “Surdu” și “Șchiopu”, care au rămas și rămân în amintirea sătenilor pentru frumoasa interpretare a colindelor, cât și pentru repertoriul bogat ce-l cunoșteau. În Transilvania, practica obiceiului are un caracter

²⁴ Monica Brătulescu, *Op.cit.*, p.28

²⁵ Ovidiu Bîrlea, *Op.cit.*, p. 292.

²⁶ Dumitru Pop, *Op.cit.*, p. 52.

²⁷ Monica Brătulescu, *Op.cit.*, p. 31.

33.

Mulțam, mulțam, jupâne
gazdă,
C-am ajuns Sfântu’ Crăciun,
Cu bucurie,
Cu veselie.
-Prea iubiți creștini,
Ce văzui, aici, în vecini,
On porc fript, pă masă,
O cupă de vin rasă.
Da ii nu să pricepură,
Să-mi deie și mie
o-mbucătură,
Îm’ dădură cu ușa-n spate,
De-mpreună cu tine, frate.
Io nu cumpăr mulțămăita,
Ca țăganu’ pita.

De la Pașca Florica, 77
Ciuta, 1984

Cererea miresii

34.

Cinstită adunare,
Vă rog de-on cuvânt, de
ascultare.
Tânăra noastră mireasă,
Dimineață, s-o sculat,
Mânci albe o sufulcat,
În gredină o alergat,
Mândră rujă ș-o aflat.
O alergat în grădină
Ș-o aflat o rujă plină.
Ruja-o fo plină de rouă,
I s-o rupt inima-n două.

Vine on șerpe, păste-on
dâmb,
Ș-o rupe pă la pământ,
Cum o fo' și a meu gând.
-Spusu-ț'-am, mireasă, țae
Până a nu-ntra-n cununie,
Să te leși fată, ca mine,
Că, cu mult, ț'-a fi mai bine,
Fără păru' su' pieptine,
Su' năframă de mătasă
Și ț'-ar fi lumea aleasă.
Săraci mărgelile tale,
Ți le-ai pus la cotătoare.
Văd mireasă, că ți-i jele,
După a tale nemurele.
De ele vă despărțâț',
Ți-i jele că te măriț'
Și stai tăt, cu brață dalbe,
Tătă gata-n haine albe.
Și tătă lumea să uită,
Pleacă-te și mă sărută.
-Ba io nu te-oi săruta,
Alt voinic ți-i căuta,
Frumușăl ca dumneta.
Feciorii, cei albineț',
Cu toți să țân măreț',
Da mi-oi face ochii roată,
M-oi uita pân casa toată
Și mi-oi face ochii chiori,
M-oi uita pântre feciori,
Mi-oi căta unu', mai
negricios,
Să mă sărute frumos.
Că și io-s cam negricioasă
Și-m plac sărutări frumoasă.
Mă-ntorc cu fața la soare,
Cătă cinstitu' staroste mare.
-Cinstite staroste mare,
Ți-aș închina dumneatale,
De-nchinat, ț'-oi închina,
Paharu' nu ți l-oi da,
Până nu mi-i săruta.
De sărutat a fi ce-a fi,
Da de nu mi-i ști-nvărți,

sincretic marcat; foarte frecvent colindatul țiganilor comportă instrumente muzicale. Țiganii interpretau colinde numai la instrumente muzicale sau acompaniau colindele grupurilor de colindători. Uneori, feciorii luau cu ei țiganii să-i însoțească la colindat doar pentru a crea o atmosferă veselă, o stare generală de bună-dispoziție.

Colindatul se desfășoară cu precădere în noaptea de Crăciun, până dimineața, dar dacă grupul de colindători nu a terminat de colindat pe la toate casele pe care trebuiau să le colinde, continua în după-masa și seara zilei de Crăciun, cu aceeași desfășurare ca în seara de Crăciun.

În afara colindatului propriu-zis, în formele prezentate mai sus, trebuie amintite și "umblatul cu Steaua" și "cu Irodul". "Cu Steaua" umblă grupuri de 4-6 copii de la 10-12 ani, iar "cu Irodul" umblă grupuri de 7-9 copii între 12-14 ani. După ce "îngerul" cere permisiunea gazdei de "a veni" cu Steaua sau cu Irodul, și gazda încuviințează, întregul grup cântă un cântec de natură religioasă, preaslăvind nașterea lui Cristos. Urmează o reprezentare scenică a unei "role" dramatice de natură și inspirație biblică, care-i impresionează în mod deosebit pe țărani. La sfârșit, întregul grup cântă un cântec religios prin care se amintește de masacrul făcut de împăratul Irod, prin tăierea celor 14,000 de prunci.

Colindatul cu măști s-a practicat și încă se mai practică în localitatea Copalnic-Mănăștur. Umblă "cu capra" doi inși dintre care unul este mascat "capră", iar al doilea este păstorul care cântă din fluier. Jocul caprei se face după ritmul melodiei cântate la fluier, însoțit de un text foarte scurt.

Datorită funcțiilor sale multiple, colindatul este precedat de numeroase pregătiri ce au rolul de a crea o atmosferă antrenantă, o desfășurare deosebit de frumoasă, pregătiri indisolubil legate de complexul ceremonial al sărbătoririi Crăciunului și Anului Nou. Obiceiul colindatului este, dintre toate obiceiurile, cel mai bogat în funcții. "Secvențele sale au valențe de fertilitate și fecunditate, matrimoniale și funebre".²⁸

Toate actele și gesturile din cadrul sărbătorilor de iarnă aveau altădată și mai au încă, în mai mică măsură, caracter augural, prefigurând activitățile fundamentale ale oamenilor

²⁸ Nicolae Bot, *Funcțiile agrare ale colindatului*, în "Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei", Cluj-Napoca, 1977, p. 311.

în anul pe care aceste sărbători îl deschid. Intenția de a asigura prin rit belșugul material și prosperitatea colectivității umane a fost și mai este încă evidentă, fapt ce explică și motivează pregătirile premergătoare sărbătorilor de iarnă, succesiunea lor, amploare desfășurării lor și mai ales necesitatea înfăptuirii lor.

Văruiatul în casă și pe din afară era unul din elementele pregătitoare, care se făcea și la Paști, dar difereau culorile. Dacă primăvara se văruia cu culori deschise (albul, galbenul), la începutul postului Crăciunului, sau mai înainte, se văruia cu culori mai închise (albastrul, vernilul). Pe lângă faptul că văruiatul era un mijloc important de menținere și asigurare a cadrului igienic, era făcut pentru că intra în elementele componente obligatorii ale actului pregătitor. Se încadra în ritul de purificare; sărbătorirea Crăciunului și a Anului Nou se desfășura pe un teren purificat. În multe cazuri, când se demola o casă veche, meșterii puteau socoti vechimea după numărul straturilor de var aplicate pe pereți.

În săptămâna Crăciunului, la casa fiecărui gospodar din sat au loc cele mai importante și felurite pregătiri. Este perioada când se pregătește făina, se curăță curtea și întreaga gospodărie. Pregătirile culminau în cele două-trei zile anterioare colindatului, când se “făceau colacii și coptăturile”, când se pregăteau mâncărurile pentru familie și pentru colindători. Nelipsit a fost și este “curetiu umplut” fiert în oală de lut, cârnații și costița afumată. Desfășurarea și amploarea acestor pregătiri pun în lumină unele aspecte esențiale ale vieții și stării economice ale săteanului din trecut și de azi.

Locul central în cadrul pregătirilor premergătoare colindatului îl deținea și îl deține împodobirea interiorului locuinței. Era și este de neconceput masa fără față de masă lucrată cu deosebită măiestrie artistică, pernele pe pat fără ornamente. “Patul împerinat” era și este un mijloc de etalare a talentului, a hărniciei nevestelor și fetelor, un criteriu de apreciere a poziției sociale și economice a familiilor. Pe pereți se puneau “șterguri” la blide și la icoane, “lucrate” cu motive florale și cu “cipcă” sau “ciur”. Ritualul împodobirii caselor în vederea primirii colindătorilor trebuie raportat la practici similare ocazionate de unele sărbători din ciclul primăverii, dar la Crăciun această practică ia o amploare deosebită, un interes și străduință chiar exagerată din partea gazdelor.

De la masă pân la ușă,
Să mă-nvârț’ ca pe-o
păpușă.
De la ușă pân la masă,
Să mă-nvârț’ ca pe-o
mireasă.

De la Peter Maria, 51
Drăghia, 1984

35.

Pă su’ poala codrilor,
Mere doamna domnilor,
Plecați-vă voi vârvuri,
Să-și rupă doamna struțuri,
Că pă mâni, pă prânzu’
mare,
Doamna a fi nănașă mare.
Pă ci mari i-a cununa,
Pă ci mici i-a boteza.
Da la ci mari ce le-a da?
Doi vițai ne-nvățăcei,
Crește-or ii, învăța-i-om noi.
Da la ci mici ce le-a da?
Două mere roșiele,
Să să joace-n rai cu ele.

De la Bot Rozalia, 64
Baba, 1984

Slujbă la mănăstire

36.

Colo jos, la Sântilie,
Este-o dalbă de chilie,
Cu pareț' de marmurie,
Ușile-s de sfânta ceară,
Popii verșuiesc p-afară,
Nouă popi, nouă dieci
Și p-atâța patrierci.
Da aceie ce și-ș lucră?
Tăt își fac ii slujbă sfântă.
Slujbă sfântă cine-o ascultă?
O ascultă Maica Sfântă,
Cu-on Fiuț micuț în brață.
Fiul plânje și nu tace,
Maica nu ști ce să face.
-Taci, Fiule, taci, dragule!
Că eu țâie ce ț-oi da?
Păharu' botezului,
Scaonu' județului.
Cu scaonu-i judeca,
Cu paharu-i boteza.

De la Filip Maria, 75
Cupșeni, 1984

37.

D-auzât-am, din vecie,
Lilion ș-a nost domn,
Că nouă carte ne-or scrie,
Niște crai, niște domni mari.
În carte ei ce ne-or scrie?
Să nu crez' în t-avuție.
Cruce, cruce, noi ne-om
duce,

Elementul care imprimă strălucirea interiorului casei, pe timpul sărbătorilor de iarnă, este “pomul Crăciunului” care, cu ani în urmă, a fost bradul gătat cu ornamente realizate în casă, spre deosebire de bradul de astăzi gătat cu ornamente cumpărate, produs al contactului cu orașul.

Unele din manifestările folclorice prilejuite de sărbătorirea Crăciunului revin la Anul Nou și se repetă asemănător sau identic. “Aceasta dovedește că Anul Nou este un fel de prelungire a Crăciunului, fapt pentru care în unele zone este denumit frecvent “Crăciunul cel mic”²⁹, Anul Nou aduce în plus o seamă de manifestări prin care se marchează începutul unei noi etape în viața și munca individului. Însemnătatea augurală a primei zile din an precum aceea de “timp optim” pentru demersul de ordin magic, numai stăruie în conștiința țărănimii³⁰; s-au păstrat însă o parte din manifestările pe care le-au determinat în vechime. La casele cu fete “bătrâne” feciorii puneau în noaptea de Anul Nou un “pețător” îmbrăcat caraghios și purtând în mână o “scrisoare” în care erau “scrisă câte-n lună și-n stele”³¹, cu recomandări prețioase pentru viitorul “bărbat”. Pețitorii se așezau de obicei într-un pom de lângă casă, care era mai înalt sau pe șură ca să fie “la vedere” și dificil de luat. Tot acum era obiceiul să se mute porțile curților de la casele cu fete bătrâne sau să se facă “alte ciufuri și batjocure”. La casele cu “feciori bătrâni” se puneau “babe” la Bobotează.

Dintre practicile magice cu caracter augural menționăm una din domeniul alimentației, practică răspândită și în zonele vecine: la Anul Nou nu e voie să se taie și să se mănânce carne de găină sau de altă pasăre, pentru că găina “scioarește înapoi”, ci numai de porc, pentru că porcul “scurmă înainte” și omului o să-i meargă lucrurile bine.

Manifestare de mare amploare, colindatul se practică și la Anul Nou, dar umblă a colinda numai “partea bărbătească”, respectiv băieții, feciorii și însurații. Colindatul începe la miezul nopții, după ce la biserică s-a clopotit de trei ori pentru “a se îngropa anul vechi” și s-a strigat de trei ori, din turn, spre cele patru părți ale satului: “Anul Nou, bun și

²⁹ Dumitru Pop, *Op.cit.*, p.61.

³⁰ *Ibidem.*

³¹ Performer Mihalca Ana (Anuca fătului), 73 ani, Copalnic-Mănăștur, 1983.

fericit!”, ca să se “vestească” sosirea noului an.

Colindătorii nu cer permisiunea gazdei de a colinda ci intră direct în repertoriu. Se colindă numai la fereastră, iar majoritatea colindelor sunt laice, colinde de fată, de flăcău, de rit agrar, de păstorit, ca de exemplu: “Pă cel deal cu măieranu” “Păcurariu oilor”, “Mă luai, luai” etc. Copiii umblă numai la casele la care arde lumina, căci în noaptea de Anul Nou, spre deosebire de noaptea de Crăciun nu peste tot sunt aprinse luminile. Feciorii colindă pe la casele fetelor, iar în-surații colindă “de la unul la altul”. Acum colinda nu se mai plătește, circulă încă acea credință că la Anul Nou nu e bine să se dea din casă. Colindătorii sunt ospătați de către gazdă cu prăjituri, horincă și chiar mâncare. Atât la intrarea cât și la ieșirea din casă, colindătorii salută cu: “Anul Nou, bun și fericit!”.

Copalnic-Mănăstur iarna; foto: Florin Pop

La Domnuțu' nost, cel dulce,
În orașu' cel frumos,
Unde-i domn Iisus Hristos.

De la Chindriș Maria, 75
Boiereni, 1984

38.

La ce furcă, de părau,
Bună sara lui Crăciun.
Este-on brad înstâlpărat.
Pă stâlparea, ce mai mare,
Șede Maica Precistea-re,
C-on Fiuț micuț, în brață.
Fiu plânje, stare n-are.
-Taci, Fiule, taci, dragule!
Că țâie ț'-oi dăru:
Două mere, două pere,
Două țâțe dalbe-a mele,
Păharu' botezului,
Scaunu' județului.
Cu păharu-i boteza,
Cu scaunu-i judeca,
P-atunci, pă tăta lumea.

De la Chindriș Maria, 75
Boier Paulina, 40
Boiereni, 1984

39.

Te-ngrași, în grajd, murguț,
în grajd,
Domnului, domn.
Fuse zî de sărbătoare,
Să-l scoatem la preumblare.